

CAVALLERIA RUSTICANA⁽¹⁾

QUAN Turiddu Macca, 'l fill de la Nuncia, va tornar de servir al Rey, tots los diumenges gallejava á plassa ab l'uniforme de bersagliere y la gorra de quartel vermella, semblant á la del home que tira la planeta quan posa damunt dels tres peus la gabia dels auells. Las xicotases se 'l disputavan ab la mirada tot anant á missa, ab la cara mitj tapada ab la mantellina, y 'ls baylets, embadalits, l'enrondavan com á moscas. També havia portat una pipa ab lo rey á caball, tan ben fet, que semblava de bó de bó, y encenya 'ls mistos ab la cama aixecantla com si tirés una cossa. Mes, ab tot y aixó la Dolors, la filla del Angel, l'hostaler, no s'havia deixat veure á missa ni sota las voltas, puig s'havia casat ab un de Licodia, que feya de carreter y tenia á la estable quatre mulas de Sortino. Tan aviat com ho va sapiguer Turiddu *¡malviatge 'l dimoni!* volgué tréureli las tripas, volgué tréurelashi á n'aquell de Licodia; pero no va fer res y's desfogá anant á cantar totes las cansons despectivas que sabia sota la finestra de la hermosa.

(1) Conservem sense traduir lo títol del present cuento degut al ilustre novelista italià G. Verga.

—Pero ¿que no te res que fer Turiddu, lo fill de la Nunciá?—deyan los vehins—que's passa las vetllas cantant com un auzell anyoradís?

Al cap y al últim se trobá per etzar ab la Dolors que tornava del aplech de la Mare de Deu del Perill, y, al véurel, no's va tornar ni groga ni vermella com si may hagués tingut res que veure ab ell.

—¡Ditxosos los ulls que 't poden veure!—li va dir.

—¡Ola! Turiddu, ja m' havían dit que havías tornat no fagayre.

—També á mí m' han dit una altra cosa!—respongué ell.

—¿Donchs que es cert que t' has casat ab l' Alfí, lo carreter?

—Veurás... ¡ha sigut la voluntat de Deu!—contestá la Dolors lligantse més fort las dues puntas del mocador sota la barba.

—La voluntat de Deu la feu vosaltres, com lo tiva y afliixa segons us te més compte! ¿La voluntat de Deu ha sigut que havía jo de tornar desde tan lluny pera tan bonas notícias, oy Dolors?—

Lo pobre xicot encara tractava de ferse 'l valent, pero se li havia enronquit la veu, y anava al darrera de la xicota tintinejant, á compás de la borleta de la gorra cuartelera que li ballava d' una espalda á l' altra.

Ab tot se veya que á n' ella li donava molta llástima 'l véurel aixís ab la cara tan llarga, pero li mancava esperit pera afalagarlo ab bonas paraulas.

—Escolta, Turiddu—li va dir al últim—déixam ajuntarme ab mas companyas. ¿Qué dirán al poble si 'm veyan ab tú?

—Just!—respongué Turiddu—ara que ets casada ab lo Alfí, que te dos parells de mulas al estable, convé no donar que dir á la gent. En cambi, la meva pobreta mare va tenir de malvendre la nostra mula tordilla y aquell trosset de vinya propera al camí, per lo temps que vaig esser soldat. Ha passat aquell temps en que la Berta filava, y ja no te 'n recordas de quan parlavam per la finestra del corral y 'm regalares aquell mocador, avans d' anármens; que prou sab Deu quantas de llàgrimas he plorat per dintre al anármens lluny que 's perdía lo nom de nostre país. Ara adeu, Dolors, y, mírat, fem pensament que fa sol y que 'ns posém á l' ombra y lo que ha sigut ha sigut.

La Dolors se va casar ab lo carreter, y 'ls diumenges se posava al balcó ab las mans al devant pera que 's vegessin los grossos anells d' or que li havia regalat lo seu marit. Turiddu seguia passant amunt y avall pel carreró, ab la pipa á la boca y las mans ficadas á las buixacas fent lo tantsemendona y migrantse á las xicotitas; mes per dintre 's recremava de que 'l marit de la Dolors tingués tot aquell or, y de que ella aparentés no reparar en ell, quan passava.

—¡Que 's pensa aquesta poca vergonya! Ara ho veurá,—barbotejava.

Devant per devant de cal Alfí hi vivia 'l Calau que era un pagés molt rich segons deyan y tenía ab ell una filla casadora. Tant va parlar y tant se va moure en Turiddu que surtí ab la seva de entrar sempre que volía á cal Calau, comensant de poch en poch á enamorarse la xicota.

—Per qué no hi vas á dilshi á la Dolors aquestas cosas tan bonicas?—responía Santa.

—La Dolors es tota una senyorassa. La Dolors ara está casada ab un rey de corona.

—No fa per mí un rey de corona.

—Vals tu per cent Dolors y jo sé d' un que, teninte á tu, ni 's recordaría de la Dolofs ni del Sant del seu nom, perque la Dolors ni es mereixedora de descalsarte; no ho es, no, de mereixedora.

—La guineu quan no las pot haber...

—Va dir: «¡Que n' ets d' hermos rahimet!»

—¡Eh, las mans quietas, Turiddu!

—¡Qué! ¡Tens por de que te 'm menji?

—Por no 'n tinch de tu, ni de res.

—¡Ah! Ta mare era de Licodia, ja ho sabém. ¡Teniu més mala sanich! ¡Ay, noya, 't menjaría ab los ulls!

—Ja te 'm pots menjar ab los ulls, que no hi quedarán pas mollas. Pero mentrestant carréget aquell feix de garbons.

—Per tu fora jo capás de portar á coll la casa. ¡Y tant com me l' enduríal!

Ella, per no tornarse vermella, li va tirar un tronch que tenía aprop y que ben just se 'n hi va anar com no l' esguerra.

—Afanyemnos que xerrant no traginém los garbons.

—Si jo fos rich me buscaría una muller com tu, Santa.

—Jo no 'm casaré ab un rey de corona com la Dolors; pero tinch lo dot, pera quan nostre Senyor m' envihi á algú.

—¡Ja ho sabém que ets rica; ja ho sabém!

—Donchs, allavors, si ho saps, esplicat y enllesteix, que 'l pare está per arribar y no voldría que 'm trobés al corral.—

Lo pare comensava á fer mala carota, pero la noya feya que no se 'n adonava; perque la borleta del casquet del besagliere li havia fet pessigollas al cor y li bollava sempre devant dels ulls. Quan lo pare posá de potetas al carrer al Turiddu, la filla li va obrir la finestra y s'estava xerra que xerra ab ell tota la nit, que 'l vehinat no parlava de res més.

—Me torno boig per tú—deya Turiddu—y perdo la son y la gana.

—Sí; rahons!

—Voldría ser lo fill d' en Víctor Manuel pera casarme ab tú.

—Tot aixó son paraulas.

—¡Te juro que 't menjaría á petons!

—Aixó ho dieu á totas.

—¡Ah, donchs, pel meu honor!...

—¡Mare de Deu quinas cosas!—

La Dolors que tot ho sentía cada vespre amagada darrera d' un test d'autábrega, s'tornava groga y encesa. Fins un cop cridá á Turièdu:

—Y donchs, Turiddu, ¿qué ja no se saludan los amichs d' altre temps?

—¡Ay!—suspirá 'l jove.—¡Qué es ditxós qui pot saludarte!

—Donchs, si tens ganas de saludarme, ja sabs quan soch á casa—replicá la Dolors.

Turiddu va anar á saludarla tant sovint que, adonantsen la Santa, li tirá la finestra per la cara. Quan passava lo bersagliere, los vehins lo senyalavan ab una rialleta ó ab un moviment de cap. Lo marit de la Dolors voltava las firas ab sas mulas

—Diumenge vull anar á confessar, que aquesta nit he somiat rahims negres—va dir la Dolors.

—Déixaho corre, no t' hi amohinis; espérat dona—li pregava 'l Turiddu.

—No, no; qu' ara que s' acosta Pascua, mon marit voldría sapiguer per qué no he anat á confessar.—

—¡Ah!—'s deya la Santa, la filla del Calau, esperant age-nollada devant del confessori ahont la Dolors anava buy-dant los seus pecats.—¡Per la meva ànima 't prometo que no anirás á Roma per la penitencia!—

L' Alfi torná ab sas mulas carregat de diners y va portar com á present á la seva dona un hermós vestit pera las festas.

—Ja fas be, ja, de portarli regalos,—li va dir la Santa,—perque mentres tu ets fora, la teva dona 't guarneix la casa!—

L' Alfi era d' aquells carreteres que portan la gorra de gay-rell y al sentir parlar aixís de la seva dona 's va tornar groch com la cera, talment com si l' haguessin apunyalat.

—¡Rehira de!...—va fer ell.—¡Si t' erras no 't deixaré ulls pera plorar ni á tú ni á tota la teva parentela!

—No estich pas feta á plorar!—va respondre la Santa.—Ni tant sols he plorat quan ab aquests ulls he vist al Turiddu, 'l de la Nuncia, entrar de nit á casa de la teva dona.

—Que 't conservis bona y tantas de gracies—va respondre l' Alfi.

Tan aviat com torná 'l carreter, Turiddu deixá de rondar de dia pel carreró, y, pera no fer enrahonar, lo passava en la taberna ab los companys.

La vigilia de Pascua tenían á taula un plat de salsitja. Quan va entrar l' Alfi, sols ab la manera que aquest tingué de clavarli 'ls ulls assobre, Turiddu ja 'l va entendre. Aquest, que havia vingut per aquell assumpto, deixá la forquilla al plat.

—¿Qué 'm tens de dir alguna cosa Alfi?

—No, res de nou, home; es que fa temps que no 't veya y 't vull parlar d' alló que tú ja sabs.—

Turiddu li havia ofert ja al entrar lo got, mes l' Alfi, l' apartá ab lo bras. Allavors s' alsá en Turiddu y li va dir:

—Aquí 'm tens, Alfi.—

Lo carreter li tirá 'ls brassos al coll.

—Si demà vols venir á las figueras de moro de Canziria podrém parlar d' aquell assumpto, company.

—Espéram al cap del carrer: al ferse dia hi anirém ple-gats.—

Ab aquestas paraulas se donaren lo petó de desafío. Tu-riddu va estrenyer entre las dents la orella del carreter, pro-metentli solemplnemente d' aquesta manera no faltar á la cita.

Los amichs no digueren ni un mot; mes havían deixat la salsitja y acompañaren á Turiddu á casa seva. Sa mare, la pobreta Nuncia, l' esperava totas las nits fins altra hora.

—Mare—li va dir Turiddu—¿us enrecoredeu de quan vaig anar á ser soldat, que us pensavau que no m' havíau de tornar á veure? Donchs féume un petó com aquell dia, perque demà á la matinada me 'n aniré molt lluny.—

Avans de ser dia agatá lo ganivet de mollas que tenia amagat sota la palla desde que va caure soldat y se 'n va anar cap á las figueras de Canziria.

—¡Oh! ¡Jesús, María y Joseph! ¿Ahont vas tant resolut?— Somicava la Dolors esparverada, al veure que son marit se vestia per anarsen.

—Vaig aquí aprop—va respondre l' Alfi—mes á tu més te valdría que no tornés may de la vida.—

La Dolors, en camisa, resava als peus del llit y apretava contra sa boca 'ls rosaris que li havia portat de la Terra Santa fray Bernat. Y anava dihcint totes las ave-mariás que en ell hi cabían.

—Alfi—va comensar Turiddu, després d' haver fet un tros de camí al costat del company, que anava callat y ab la gorra tirada sobre 'ls ulls.—Es tanta veritat com hi ha Deu. Sé que he fet mal y 'm deixaría matar, sino que avans de venir aquí he vist á la pobre velleta de la meva mare que s' havia llevat pera véurem marxar, ab la creensa d' arreglar las gallinas; com si li digués lo cor. Y com hi ha Deu, te mataré com un gos pera no fer plorar á la mare.

—Aixís m' agrada—va respondre l' Alfi—aixís anirém tots dos al dret.—

Los dos tiravan be'l ganivet. A Turiddu li tocá rebre la primera escomesa, sino que va tenir temps de pararla ab lo bras. Al tornarli va tenir sort y li esqueixá la cuixa.

—¡Ah, Turiddu, sembla que vas per matarme!

—Sí; ja t' ho he dit; ara que he vist á la mare al galliner, me sembla tenirla sempre devant dels ulls.

—¡Apa, donchs, óbrals bé—li crida l' Alfi—qu' ara va la bona!—

Quan ell estava en guardia tot encongit, pera apretarse ab la má esquerra la ferida que li feya molt mal y quasi refre-

gava ab lo colso á terra, agafá ab llestesa un grapat de terra
y l' tirá als ulls de son contrari.

—¡Ah—crida Turiddu cegat—soch mort!—

Feya estorsos desesperats pera salvarse donant salts enrera,
pero l' Alfí l' atrapá y li doná altra gavinetada al ventre y una
de mortal al coll.

—¡Y van tres! Aquesta es per la casa que m' has guarnit.
Ara ta mare deixará quietas á las gallinas.—

Turiddu doná uns passos tintinejant per entre las figueras
de moro, y al últim se desplomá com una roca. Li brollava
la sanch escumejant del coll y ni tant sols va poguer dir clar:

—¡Ay, mare meva!—

G. VERGA

L'ANELL DE LA MORTA

FRAGMENT DE LA ESCENA IX DEL ACTE PRIMER

CAPDEFERRO.

Seguim.

Tot estava quiet; silenci.
Era de lluna una nit;
ni una fulla 's manejava;
ni de l' aygua lo borgit
s' hoía, pus manso, manso
sens remor baixava 'l riu;
alts y negres, lluny se veyan
als raigs de la lluna 'ls pins;
blanch y negre; llum y sombra
formava la quieta nit,
una nit com pocas n' hi hagian
dintre del flayrós Abril.
La lluna de ple donava
á la hermosa y reflectir
los raigs de plata se veyan
en sa cara y sos vestits.
Blanca n' era Margarida,
y de blanch vestida, amichs,
no era dona, era una fada:

un àngel del Paradís.
Sas ròssas y grossas trenas
desfetas, hauríau vist
que talment onas semblavan
d' or riquíssim per son brill.
Sos ulls, més rubents estrelles
no haveu vist al cel lluhir;
tenia de néu la cara,
brassos y mans de marfil;
de llet son coll pareixía
y d' alabastre son pit.
Gebre sols; carmí ni rosa
ni coral, hauríau vist
en aquells petoners llavis:
oberts y descolorits
restavan, blanchs y febrosos
per l' angunia y lo fatich,
com si per ells degués l' ànima
de Margarida sortir.
Donchs tan bella y encisera,
arribá á lo mot del riu,
veu la barca y 'l cadavre
y d' espant llensa gran crit.
—Vols que 't passi?—Sent que parla
lo cadavre fent cruixir
llurs barras desconjuntadas:
—¿vols que 't passi tot seguit?
Na Margarida, t' espero;
te salvás si véns ab mí.—
Amichs de Deu! Quín deliri
quan la parla hagué sentit
d' aquell cadavre terrible!
Muda, com clavada allí
restava Na Margarida,
quan la mort va repetir
l' estranya oferta afegintli:
—Sols per tú he vingut aquí.
—Ahont, digas, vols portarme?—
per últim digué sofrint
congoixas y fortas bascas:

—¿hont vols portarme? jay de mí!
 —Hont vulgas, Na Margarida,
 alla hont tú vulgas pots dir.
 —Pero ab tú, qu' ets la despulla
 d'un cos que avans era viu?
 Tremolo y no dich mentida...
 Tú... ¿qui erats?—No ho puch dir—
 va respondre lo cadavre;
 pero cuya, vina ab mí,
 ets perseguida, buscada,
 ve al derrera ton marit,
 y per la bausa, la forca
 ja aparella lo butxí.
 Aném: clam Na Margarida
 ensembs que la mulla 'l riu.
 Atraca llavors la barca
 y lleugera salta dins;
 enfonza 'ls rems lo cadavre,
 enfila la proa al riu
 y remant á la esqueixada
 pretenen d'allá sortir,
 quan s'ou clar á sas espallass
 lladrar de gossos y crits
 de gént que vé, ressó d'armas
 que la lluna fa lluhir;
 los cans se tiran al aigua,
 los persegueixen pel riu,
 xiulets se senten de fletxes.
 Jah prou son arquers ben fins!
 mes la mort, rema que rema,
 no 'ls poden pas assolir;
 las fletxes no tenen forsa,
 Na Margarida dormint
 al fons de la negra barca
 resta llavors y somriu;
 potser somnia caricias,
 lo cadavre ho pensa aixís
 y de rábia los rems llença;
 mormola llavors lo riu,
 las ayguas donan empentas,

la barca se sent cruixir,
un núvol tapa la lluna,
lo cel queda negre y trist,
y... no sé que passaría
perque 'ls pescadors vehins
vejeren, diu que ho vejeren,
que 'l cadavre qu' era viu,
va escanyar á Margarida;
que després la va rublir
de petons un cop ja morta,
que després la tirá al riu,
que 's feu estellas la barca,
que la mort may més sortí;
pero sí Na Margarida;
al endemá va escupir
lo riu al mot son cadavre
coneguentla pel vestit
pero no pas per son rostre,
perque haveu de sabé, amichs,
qu' ulls y nas, llavis y orellas,
durant la passada nit
arrencat aquell cadavre
li havía, y enternir
y horrorizar son bell rostre
ab greu feya. De seguit,
morta y tot desfigurada,
al endemá, son marit,
d' aquell cos va fer entrega
ab ceremonia al botxí,
y allá á la forca, boy morta
per tres días y tres nits
fou penjada la comtesa.

UG. Era comtesa?...

CAPDEFERRO

Quí ho diu?

UG.

Tú ara acabas de dirho.

CAPDEFERRO.

Donchs no ho era; me 'n desdich.
De la forca fou robada,
desaparesqué d' allí
y no restá sepultura
que no fes obrí 'l marit.

No 's va trobar.

MARTÍ.

Potsé un àngel

la va portá al Paradís.

GUILLÉM.

Ca! potsé va sé 'l dimoni.

MARTÍ.

Tú d' aixó sempre te'n rius.

Y que més?

CAPDEFERRO.

Qué més encara?

S' ha acabat lo qüento aquí.

SALVADOR LLANAS Y RABASSA.

DEVANT L' ESTÁTUA

EN LO XXX ANIVERSARI DE LA MORT DE BALMES

A aquest rich claustre de flayrós misteri,
de naus altivas y d' arcadas gólicas,
que 'ls grans prohòmens de l' avior bastiren
per gloria eterna de la noble Ausona,
lo cor á trossos y l' esprit en núvols,
mos incerts passos encamino á voltas
y aquí en silenci, gegantina estàtua;
párlam á solas.

Ningú ho diría que d' eix munt de pedra
raigs abundosos de la vida brollan,
ningú ho diría que alenás ta pensa
sota las capas d' eixa dura escorsa;
jo sols puch créureho, qu' he sentit paraulas
sortir solempnes d' eixa freda boca,
jo sé que pensas, filosop de marbre,
sobre eixa tomba.

Semblo altra estàtua, quan ab tu converso,
que vé á comptarte mundanals historias,
y tu t' admiras si al obrir mos llavis
fonts abundosas los meus ulls se tornan,
y tu t' extranyas, imponent figura,
si las paraulas que 't vé á dir ma boca
son cada dia que á trobarte corro
més dolorosas.

Ta veu va fondres com remor llunyan
y 'l mon apena ja de tu 's recorda,
estrella semblas entre mil perduda
qual nom tots saben y qual llum s' ignora,
y avuy ¡oh Balmes! l' il-lustrada ciencia
millor s' estima que claror hermosa
en mitj d' abismes, pedregam y espines
marxá á las foscas.

Guiant al home per estretas vías
vers als orígens de sa vella historia,
dissipant bromas de negror feresta
al brill malèfich d' una llum fosfòrica,
terrás ignotas descubrí á sa vista
y ab ceremonias de triomf pomposas
cenyí á sa testa dels bimans saltívols
la real corona.

Veig en tos llavis, animada estàtua,
d' alegre burla lo somris escorres;
també 'ns ne réyam algun jorn nosaltres,
també 'ns ne reyam ab riallas bojas,
fins que 's tornaren rierals de llàgrimas
quan, tristos nàufrechs en un mar de fosca,
ja no trobárem religió ni pàtria,
amor ni gloria.

Tot cau á trossos, tot es dol y angunia,
l' astre del home ja se 'n va á la posta,
los corchs se menjan l' assecada alzina
que ni trau branca ni cap fruyt ja dona;
paraula vana ja es avuy la pátria,
la fe una escusa de porugas donas,
l' amor un somni d' enranciats poetas
que ningú escolta.

L' art, inspirantse en eixas fonts amargas,
ja no alsa claustres ab arcadas gòticas,
ni aquellas torras imponents y ardidas
que sas agullas fins al cel remontan,
ni allá en los márgens dels camins ombrívols
las creus aquellas que al viatger conhortan,
ni dins dels temples pels varons il·lustres
recorts y tombas.

Trenta anys compleixen de ta mort plorada,
¡treinta anys! trenta horas de carrera folla
y trenta segles qu' hem deixat enrera!...
¡Si n' hem fet via d' assolir la fossa!...
Tristíssim rastre de sanchnosas runas
y llarga estela de fumosa boyra
en los llochs deixan que com llamps petjarem
negra memoria.

Jo sé que á voltas, esperit sublime
á animar baixas eixa estàtua hermosa,
y, quan l' immensa tempestat mundana
tot lo que 'ns resta va arrasant per fora,
tu aquí en la vista dels trapats riquíssims,
en lo misteri de las naus ayrosas
en las aromas que del temple 't venen
sembla que 't gosas.

¡Oh no!... distráute de ton somni artístich
y nostra angunia, filosoph, recorda;
si poden veure aqueixos ulls de gebra
y la fe servas de tots temps de gloria,
l' esguart aparta dels encants del claustre
y enrera gíral, hont lo mon se troba,
fixa una estona ta gegant mirada
y... ¡filosofa!

LLUÍS B. NADAL

LO DIABLE COIX

LLEGENDA CATALANA

UNA de las llegendas de nostra terra més antigas, y tal volta menos coneigudas, es la del diable coix; la qual es més propia de la part d' Igualada y de la Segarra, que de la baixa Catalunya, Marina, Pla de Barcelona, Empordà y Rosselló.

Una vella, natural de Pontóns, prop d' Igualada, me la contá, quan era noy, y la recordo encara com si ara me la digués, en una vetlla d' hivern, en la cuyna de casa mentres ella cohíá lo sopar.

La llegenda es tal com segueix:

Hi ha molts anys, més de cinch ó sis centurias, que en una de nostras més aspres montanyas hi vivía un ermitá que feya vida santa prop d' una capelleta, ahont hi havíá una imatge de la Mare de Deu, molt antiga.

L'ermitá, qu' era de missa, era un veritable sant del cel y tota la contornada anava allí á curarse de sos mals, perque de miracles no 'n vulgueu més, y de gent dolenta tornada per ell á la bona vida se 'n contavan á centenars; de manera que l'infern estava irat contra 'l bon home perque 'ls lladres deixavan son ofici, las malas donas feyan penitencia pública, las presons quedavan desertas y 'l butxí no tenia feyna.

Llucifer se dava al dimoni, perque d' aquella contornada

LA RENAISENZA.—Any XXV.

ningú anava al infern, y queixanse un dia un diable, lo més lleig d' allí y l més dolent, que era coix y tenía alas de rata pinyada, digué dirigintse á son amo:

—Jo, si 'm donéu á un altre dimoni vestit de dona, m' atreveixo á tentar á l' ermitá y ferli cometre lo més gros dels sacrilegis.

—Donchs ves desseguida, digué Llucifer. Y cridant á un altre dimoni, lo vestíren de dona, ab un trajo molt bonich, ab gipó vert brodat d' anticuelas, faldillas de grana vermella y ret vermel·l molt vistós. Pero, per més que fessen, li sortían las puntas de las banyas y per sota las faldillas se li veyan los peus de gall.

Lo diable coix y l' vestit de dona se posaren á volar. Llavors lo coix digué á l' altre:

—Tu vésten cap á Roma y mira d' entrar en lo palau del Pare Sant per veure si l' pots tentar. Mentrestant jo procuraré fer caure á l' ermitá.

Lo penitent, que res sabia, en la celda resava á la Mare de Deu, quan sentí una veu manyaga, que deya parlant ab lo nas:

—Pare Antón, Pare Antón.

—Ja ets tú, bestia pudenta, mala desgracia, malehit coix, li contestá ab un regany l' ermitá. Passa fora corrents d' aquí, ó sino 't donaré una tunda ab lo salpasser.

—Mira que te'n penedirás, Pare Antón, perque sé del cert que l' Sant Pare ha de pecar, y que si l' Sant Pare peca, lo mon s' ensorará.

—Mala sort que Deu t' ha dat, mentider. Com pot pecar lo Sant Pare. ¡Fesmho veure si saps!

—Mira: li contestá l' diable coix. Y, treyentse un mirall de la pitrera, li feu veure l' interior del palau del Papa á Roma, y veié ab terror qu' en lo menjador, sentat prop de la taula, hi havia l' Pare Sant, tenint devant un plat de bledas per sopar perque era divendres. Pero aprop d' ell una senyora ab ret vermel·l, gipó vert y faldillas vermel·las, estava sentada á taula, y la poca vergonya se feya servir per sopar un pollastre rostit y tunyina esqueixada.

Lo Pare Antón s' esborroná al veure que la senyora tenía peus de gall, y que d' entremitx de las mallas del ret li sortían unas banyetas dauradas.

—Desgracia del mon! exclamá l' ermitá; lo Sant Pare está sopant ab en Banyeta vestit de dona, y me 'l tentará!

—¿Vols anar á lliurarlo? pregnntá 'l Coix.

—Sí, sí.

—Qué 'm donarás!

—Lo que vulguis.

—Ten compte lo que 'm promets!

—Tot, tot.

—Vull alló ab que 't desdejunarás demá dematí.

—Tot, contestá 'l Pare Antón: pòrtam á Roma.—

Lo diable coix agafá á l' ermitá y tots dos volaren per los ayres.

En un instant foren á Roma, en lo menjador del palau del Papa.

Lo Pare Antón se posá á cridar:

—Santíssim Pare, ¡qué feu! Mireu que teniu al vostre costat á en Banyeta vestit de dona, que vol tentarvos, y 'l mon se enfonzará si pequeu

Lo Sant Pare torná en son coneixement, feu la senyal de la creu y 'ls dos dimonis fugíren.

Alashoras l' ermitá s' agenollá als peus del Papa y li pregá lo dispensés de dir missa lo dia següent.

A la matinada torná á la celda del palau del Papa lo diable coix.

—Vinch á cercar lo que 'm vares prometre; lo que t'ha de servir ara per desdejuntarte. Veurém si m' ho donarás!

—Vaya si t' ho donaré, digué rihent l' ermitá. ¡Te creyas que diría missa y 't donaría 'l Cos de Crist, mala desgracia, bestia pudenta!

Tot menos aixó. No diré missa avuy.

Y cridant digué: portéu esmorzar, vull una arengada á la brasa. Y trayentne 'l cap y la moca, los tirá al diable coix, dihentli:

—Té, mala desgracia, aquí tens lo meu esmorzar; mentres que 'l diable, repetint los renechs més lletjos que may s' han dit, cridava:

—Pillo, brétol, lladre, m' has enganyat, m' has enganyat de mala manera.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA

POESÍA POPULAR

Tinch lo gust d' oferir á mos lectors, dues composicions xamosas recullidas en mas escursions estiuhenques. No sé si serán ja conegüidas de tots, no sé si alguna haurá vist la llum en los conegüits Romancers de nostra terra. De tots modos, sino novas del tot, se diferenciarán en alguna estrofa y á més, si alguna d' elles fos ja del domini públich, me sembla á mí, que val més cent voltas, tornar á respirar l' aroma pura y sanitosa d' aquestas flors gentils de la poesía popular, que no las axarrehidas y ampulosas composicions d' una literatura buyda y pretensiosa.

Quan jo n'era petiteta
á la etat dels catorze anys
festejar prou m' agradava
pel negoci del casarm';
que l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

Com n'era un xich boniqueta
tots los anava triant;
l' un no 'l vull perque es molt pobre,
l' altre perque té massa anys,
que 'l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

L' altre perque te mal ayre
y aixís jo m' hi vaig quedant;
som quedada tota negra,
ni 'ls gitano me voldrán,
que 'l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

Som quedada aburrideta
del pare y dels meus germans
y també de la cunyada
que es una pena molt gran;
que 'l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

Quan van á menjá á la cuyna
me 'n fan bressolá l' infant
quan menjan quelcom de fruya
me 'n donan los rosealls;
que 'l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

A voltas me tiran fletxes
que 'l cor me van travessant:
Fadrinas d'avuy, exemple
preneu d' aqueix mon estat,
quan vinga la vostra tanda
no os requí passar avant,
que 'l floret de las donzelllas
es dels catorze als vint anys.

(*Llevià.*)

Com u' sis en xixy penindades
 tots els nuves tricuts
 i, quan jo l' heu destitut de molt boquer
 i, filla beixada en mares sars,
 que l' hoia en les gossellines
 en estes estios.
Lo pobre pagés
 sempre viu ab pena,
 ab l' aixada al coll,
 y l' sach á la esquena.
 De festejadoras
 ne te quinze ó setze;
 de tantas que'n te
 no sab quina pendre.
 Si pendrá á la Sila
 ó pendrá á la Elena;
 ne pendrá la Sió
 que es l' amor més ferma.
 Quan está malalt
 ella le'n va á veure,
 al capsal del llit
 ella s' hi assenta.
 Ja li'n diu:—Joan,
 encar no t' aixecas?
 —Com m' aixecaré
 si encare tinch febre,
 avuy m' han sangrat
 y aixó ho pots ben creure.
 Allarga lo bras
 vetaquí una vena.
 —¡Ay trista de mí!
 quedaré viudeta.
 —Viuda no ho serás
 serás pubilleta
 d' un camp y d' un hort
 y una vinya verda.
 (Llevia.)

roo nom el qual, d'acord amb
el qual, n'obis 'l proueges que sup
el castell de la seua poeia 'n
el qual amics 'l poden enig
amb' unes glosas que 'l escript
el qual estofí el que l'ha donat
que es d'acord amb 'l que
el qual està en el seu estil.
LLIROYA
les hores que s'han passat així
que 'l need m' sup o'mos
la seta que abans que m'he
fet sentir encombra 'm en l'anyell
amb' estabell 'l que 'm' ha
col' intenció d'abrir m'ocell i m'ha
enmuntat avem al costat 'l que 'm'

Ferideta del amor
está l' animeta mia;
vostra fletja haurá sigut,
bon Jesús, qui l' ha ferida.
Una exquisida dolsor
he sentit que tot m' encisa
com l' ayre dols del matí
que en las arbredas sospira.
Avans los plahers del mon
la tenían envilida...
Vostre amor es durader,
lo del mon tot es follía.
¿Quán deixaré aquesta vall
per las eternas delicias?

* * *

Jesús del cor, que dintre del sacrari
tant temps m' heu esperat,
perdoneu que jo en mitx de foll desvari,
deixantvos en eix trono solitari,
de Vos m' haja apartat.

* * *

Vos prech, Jesús de mon cor,
que apagueu l' ardenta flama
d' eixos amors terrenals
que m' han l' ànima lligada.
Imatge d' un goig caduch,
no vull pas jo idolatrarla;
vull apartarla de mí,
com monsire que fa basarda.
¡Y sempre es al meu davant,
fins á las nits més pesadas!
¡Somí que 'm besa 'l front
deixant gelada ma galta!
Lluny de mí amors terrenals;
bon Jesús, vull adorarne
nit y jorn vostre amant Cor,
en qui gosa la meva ànima.

A. BUSQUETS Y PUNSET.

7. NO VA ALIAT DE NIÑO, QUÉ ME PREGUNTO
8. DE SUS ATRAPASOS, DAS DE SOLÍ, BLOQUES
9. AL CANTO... Y A DISPUTA DE TERRITORIOS

10. NADIE DE MÍ SEU SI JUSTO AL ZUMO, ALGO
11. DE ENFERMEDADES DE LA CUEVA, POR RECOMENDACIONES
12. SUELTOS SOLO EN EL JARDÍN DE LOS DEDOS DE LOS PIES.

LA PÓ

POESÍA PREMIADA EN L' ÚLTIMA FESTA MODERNISTA CELEBRADA
Á SITGES PER EL «CAU-FERRAT.»

Es l' hora de la pó. Allá per las montanyas
agegantadas, negras, se veuhen llums estranyas,
y ombrosas s' esvaheixen las veus de sus entranyas.

Que negre es tot. La fosca s' escampa, s' evapora;
boyrosas flayres volan d' ací d' allá, y alhora
se sent, dintre 'l silenci, la nit com se desflora.

Es l' hora de la pó, No s' ou per la masía
ni una remó de viure: talment algú diria
que fins las pedras dormen el mateix son que 'l dia.

Mes, no, no dorm tothom; dintre 'l seu llit la nena,
com cuca en el capoll, tremolejant, ab pena
vá escoltant, escoltant, els ulls oberts, ni alena.

Recorda, concirosa, de l' ávia la rondalla
que allá al escó ha contada á tota la canalla
que boca-oberta estava, prompte á esclafí la rialla.

Y no ha sigut de riure, sino de morts, pahorosa;
d' una animeta era, que vá sortí, plorosa,
del cementir,... y 'l qüento ja resseguir no gosa.

De sopte, cruix la porta; la nena 'l cap redressa,
d' entre 'ls llensols naixentne, boy escoltant depressa,
sent ossos topant ossos y un tou trepitj sens pressa.

Y aquell trepitj s' acosta, s' acosta més, ja estiran
els llensols mans frisosas que palpan y regiran,
y dins la buydó uns ulls de foch-follet la miran.

Ella no 's mou, tot' erta, y 's sent fondre la vida;
esborronada d' ànima, gelada, defallida,
oracions barboteja y torsa 'l coll, marcida.

Demunt la llar cendrera la Marruixa mióla
ab veu de cova fonda y, d' un sol bot se 'n vola
cap dalt, estarrufada, badant la roja gola.

El bofarut gemega baixant per la fumera;
el gos, dormint, glapeja, talment com si á cassera
ja tos y després lladra; potsé hi hagi algú á l' era?

Per demunt l' era plana vesllums de glassas passan,
al bosch s' hi enterenyinan, besant el riu se glassan,
que oliós s' esmuny, sens fressa, y poch á poch s' hi ajassan.

El cant del gall desperta á la llum; l' auba esbadella
sas rosas de pols d' or; el sol se desparpella;
ja pó ha fugit!; són cant ensaja ja l' aucella;
y 'l cor, de bat á bat, va obrint tota poncella.

MANEL ROCAMORA.

estables i noves i bones i
seus i considerables per la festa
que es fa el dia que s'ha de fer
per esdevenir millor sortida
possedint per esdeveniments
que difereixen els dies d'ocasione
més ràbria i engama-se

NIT DE TOTS-SANTS

Ja s'ha post l'astre del dia,
curta ha sigut la jornada;
llarga es la vella que fá:
desde l'toch d'Ave-Maria
la porta de la Masía
ab barrois y panys y baldas
ben assegurada está.

Brunz lo vent per la pineda,
fullas secas van y venen
á la vora del padris;
propet d'ell alguna's queda,
com si á la alenada freda
del hivern que va acostantse
morta y tot s'esporuguís.

—¡Au, xarrichs! la má ben llesta
llenya al foch perque's conegui
qu'es la festa de Tots-Sants:
¡n'hi ha ben pocas com aquesta!
per milló acabar la festa
prop la llar femhi rodona
vells y joves, xichs y grans.

»¡Au, noyas! porteu faldadas
de castanyas ben repletas
illest lo pas y lo cap viu!
per esser millor torradas,
posémlas ben escampadas,
sobre llit de blanca cendra
que amague l' ardent caliu.

»Núvol negre al cel entela!
ab nits tristas com aquesta
l' hivern empeny la tardor;
no hem de teme 'l fret que gela:
lo vi blanch y la mistela
y 'ls tions que aquí espurnejan
nos darán suau escalfor.

»Conteu, jayo, una rondalla
mentre espetegant se torra
lo bon fruyt del castanyé;
conteu ja, puig la quixalla
esperant lo cuento calla
y esperançse á l' entorn vostre
us mira y suspén l' ale.» —

Y l' avi conta derrotas
dels enemichs de la patria
y 'ls grans fets del poble ardit,
y negres crims de bruixotas
quan se reunian totas
pera celebrá 'l dissapte
al sonar la mitja nit.

De sobte ab vista esglayada
los xichs miran la finestra;
dú 'l vent fúnebres ramors:
trista festa es senyalada:
es que en l' iglesia apartada,
al compás de las absoltas,
per demà tocan á morts.

—«¿Ho sentiu? (murmura l'avi)
 potsé aqueixos tochs me diuhen
 que no us contare res més;
 no hi ha res que no s'acabi,
 —deya bé no sé quin sabí—
 que 'ls anys passan com un somni
 y tot lo del mon es res.

»Deixém á part tota historia;
 diu la veu de las campanas
 que pels morts hem de resar.
 ¡Ditxós qui sens falsa gloria
 inspira eterna memoria!
 ¡Benehit qui plora y resa
 pels que un jorn sabé estimar.»

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

Ciència i mètode. Mentre que les llengües
 d'una cultura es descomponen. A elles sup el
 mestissatge de les llengües
 que sensa'n h'absorbint
 i transformant. Les d'una cultura
 que en la seva llengua desapareixen. Els
 pocs que resten d'ells són els que
 es mouen si amb q'ntia
 d'afecte i d'esperit. Així i tot
 el que no ho fa. Els que
 s'aferran a la seva llengua
 i cultura. Són els que
 creuen en la seva valedors i que
 creuen en la seva capacitat de
 adaptació al nou entorn.

Com desseguir. Donc hi ha que no s'adapten
 a la nova realitat. I els que no s'adapten
 a la nova realitat. Els que no s'adapten
 a la nova realitat. Són els que
 creuen en la seva valedors i que
 creuen en la seva capacitat de
 adaptació al nou entorn.

iva l'atunatura, quinsa al l'...
necunh um escaor s'extremp de b'ore
que d'or es començar el més
que d'or es començar el més
l'orecada' a on esquers' en id' on
l'orecada' a on esquers' en id' on

Dels amors a bens i tota p'isotera;

A LA MEVA AMOR

que d'or es començar el més
l'orecada' a on esquers' en id' on
l'orecada' a on esquers' en id' on

OTAVIO DE RIBALAYO

Aprop del santuari, ahont habita
la que dels Angelets es Sobirana,
enrondada d' alzinas y de rouredes,
al mitx del bosch una caseta s' alsà.
Es la mansió gentil que jo he escullida
per gosar del amor que 'ns afalaga;
es ahont te vull dur, així que sían
devant l' Altar juntadas nostres ànimases.
Allí, lluny de poblat, sens testimonis,
tú ohirás de mon cor l' amorós batre
y jo 'l del teu... y passarém los días
entre un sospir, y un bes y una abrassada.

¡Cóm gosarém, mon bé! Quán somrisenta
despertará la terra al bés de l' auba;
á l' hora que 'ls pinsans ab veu melosa
saluden al nou jorn ab sa complanta,
nos vindrá á deixondir la cansó bella
dels rossinyols que níen prop la casa.
Tot fent brasset y benehint al dia,
arribarém al cim de la montanya

y 'ns ficarém á dintre la Capella
y ab devoció ohirém la Missa Santa,
mentre un prech cada hú fará á la Verge:
que 'l goig nos concedesca d' esser pares.

Quan ja 'l sol haurá fos la espessa boyra,
sortirém á doná' una passejada
y, sospirant d'amor á cau d' orella,
gosarém del magnífich panorama.

Veureré al lluny, desafiant als núvols,
del Pirineu altíu la testa blanca
y 't contaré las gestas glorioseas
de nostres ascendents, los Almogávars.
A un cantó oviraré la Mar llatina
que 'ns fará recordar del Rey En Jaume,
quan, per anar á deslliurar Mallorca,
ab la gent catalana s' embarcava.
Lo vell Montseny, ab sas ferestas cimas,
nos fará recordar de sa germana,
la montanya hont está la Moreneta
vetllant de dia y nit la nostra Pàtria.
Nos portarán Gerona á la memòria
los monts que 'ns privarán de contemplarla,
y 't contaré com del poder dels Moros
lo prímpcep Carlemany la deslliurava;
y del any nou remembraré lo siti
cent y mil voltas gloriós, encara
que Gerona 's rendís, puig si 's rendía
fou per la fam, jamay per la metralla.

Y veyent los turons y las boscurias
y fértils camps y boscos y montanyas
y valls y rius y extensos prats, que forman
la nostra amada terra Catalana,
benehiré al Deu de las Alturas
que aquesta terra 'ns va donar per mare.

A l' hora xafagosa del mitj dia,
tornarérem altre cop á nostra casa;
y esperarérem á que la tarde arribi
pera tornar á fer la passejada,
fins l' hora trista en que las flors s' aclocan
y 's colga 'l sol darrera las montanyas.

Y conservant la Fé sempre sancera
y á la PÁTRIA estimant sempre com ara,
gosant d' AMOR iré passant la vida.

¿Qui més felís que 'ls dos, ma benamada?

JOSEPH MORATÓ y GRAU.

UN ACCIDENT

SAINTE-MEDARD, la antiga iglesia del carrer de Mouffetard que en altre temps se va fer célebre per la tomba del diaca Paris y 'ls convulsius, es una parroquia molt pobre. L'arrabal de Marceau, com l'anomenan los naturals del país, no té religió, y 'l Consell de feligresos distingits ha de lluytar ab moltes dificultats per cumplir ab los dos objectes que li estan encomanats.

Lo diumenge, á l' hora dels oficis, hi va molt poca gent, y encara formada casi be no més que per donas: una vintena de burgesas del veïnat y algunas criadas ab cofia. En quant als homes, tot just s'hi veuen tres ó quatre vells vestits de pagés que s'agenollan en lo pelat paviment, vora d'una columna, posantse la gorra sota del bras mentres fan passar per sos dits los grans d'un groller rosari, barbotejan algunas paraulas y aixecan sos ulls al sostre ab aspecte de sants de vidriera. Durant la setmana, no s'hi veu á ningú més.

Al hivern, cada dijous ressona per las voltas durant alguns minuts lo soroll dels sochs que duhen los deixebles de la doctrina quan arriban y se'n van. No obstant, algunas vegades una pobre dona que porta dos noys agafats de la mà y un al-

tre al bras, va á encendre un ciri en l' altar de la capella de la Mare de Deu, ó be se senten prop de las fonts baptismals los plors d' algun infant á qui's bateja, y ab més freqüencia's cantan las absoltas á algun mort que portan en una caixa de fusta tapada ab un drap negre, la qual colocan en dos banchs, y que un capellá beneheix en presencia d' un grupo de donas, en tant que 'ls homes, que son lliurepensadors, esperan que s' acabi la cerimonia en la taberna del devant, hont ju gan alguns litres de vi al molinet.

Per la seva part, lo pare Faber, un dels vicaris de la parròquia, te la seguretat de que al menos dues vegadas de cada tres que 's presenti al confessionari no ha de tenir penitents, y que sols de tant en tant haurá de sentir la confessió poch interessant d' alguna pobre dona; pero es un home puntual, y 'ls dimars, dijous y dissaptes, á las set en punt se presenta á la capella de Sant Joan encara que se n' hagi d' entornar, després de resar una oració, sens que ningú reclami sos serveys espirituals.

* * *

Una tarde del últim hivern, lluytant contra una tempestat ab son parayguas obert, lo pare Faber recorría ab pena 'l carrer Mouffetard, en direcció de la parroquia; y com estava casi segur de que 's molestava inútilment, anava pensant ab tristesa en lo braser que havia quedat en sa pobre estada del carrer Lhomond y en lo Bollandista *in folio* que havia deixat obert demunt de la taula, hont també hi havia deixat sas ulleras; pero com era dissapte á la tarde, y aquest es dia en que las vellas viudas que gastan sas pensions en las casas de dispesa del voltant hi van á buscar la absolució pera pendre la comunió l' endemá, lo bon capellá no podía deixar d' instalarse en la seva garita de fusta, y obrir, com puntual caixer la reixeta á las devotas, pera las que la confessió es com una caixa d' estalvis del Paradís hont totes las setmanas hi dipositan sos pecats venials.

També havia sortit ab disgust lo pare Faber considerant que aquell dissapte era dia de cobro, y ordinariament quan

aixó succeïfa, lo carrer Mouffetard estava ple de gent, però de gent poch amiga de la seva sotana. No es gayre agradable pera un home honrat véures obligat á baixar los ulls devant de miradas insolentas y haver de fer lo sort al sentir paraulas injuriosas pronunciadas al seu pas. Hi havia al carrer un despatx de licors que horroritzava al sacerdot, una botiga per quina porta mitj badada n' eixia una insufrible fortor alcohòlica y desde la que 's veia la perspectiva de botas ab etiquetas que deyan: *Absinthe, Bitter, Madera, Vermouth, etc.* Allí drets y devant del taulell hi havia sempre un grup de joves alegres, ab brusa llarga y gorra alta, que saludavan al pobre capellá, lo qual baixava de la acera totseguit, ab un hem! hem! ofensiù.

No obstant, aquell vespre l' pare Faber arribà sens cap entrebanch á la iglesia, perque l' mal temps havia deixat lo carrer desert. Humitejà 'ls dits en la pica d' aygua beneyta, se senyá, feu una lleugera reverència devant del altar major y's dirigí á son cofessionari. Al menos la seva anada no havia sigut inútil perque l' esperava un penitent.

* * *

Un penitent! Un home! Lo cas era extraordinari y excepcional á Saint-Medard; pero, distingintse á la escassa claror de la llantia penjada en l' àngul ojival de la capella la blanca brusa curta y las solas ab groixuts claus del home agenollat, lo pare Faber pensá que era un travallador que deuria haver conservat la fé y las bonas costums de pràctica religiosa. Probablement la confessió que anava á sentir seria tant vulgar com la d' aquella cuynera del carrer del Monjo que, després d' haverse acusat de trampas comesas en la compra, s' enfadava de que se li parlés de restitució. Lo bon capellá somrigué recordantse de la estranya fórmula empleada per un vehí dels arrabals que anà á demanarli una papeleta de confessió pera casarse: «No he mort, ni he robat; pero dongui per fet tot lo demés.» Lo vicari entrà molt tranquil en son confessio-nari y, després d' haver pres una bona racció de tabach, apartà la cortina verda que tapava la portella.

—Senyor capellá, borbotejá una veu aspre que s'esforsava per parlar en veu baixa.

—No soch lo capellá, bon home. Digui lo *Confiteor* y anomenim pare.—

L'home, quina cara mij amagada per la foscor no podía ser vista pel pare Faber, resá poch á poch la oració que semblaava no recordés gayre be, y després digué ab veu fosca:

—Senyor capellá... no... pare... vaja, perdónim si no parlo com s'ha de fer, pero fa vinticinch anys que no he confessat; d'ensá que vaig marxar del meu poble. Vosté ja sab lo que es un home á París... Y després, jo no era més dolent que un altre qualsevol, y deya: Deu ha de ser molt indulgent. Pero avuy es tan pesat lo que tinch sobre la conciencia, que no ho puch aguantar tot sol, y es precís que vosté m' escolti, senyor capellá... He mort un home.—

Lo sacerdot doná un salt en lo banch. Un assessí! Ara ja no's tractava de vulgaritats, de mals pensaments contra l'prohisme y de senzillesas de vellas á las que escoltava ab tranquilitat y absolvía confiadament. Un assessí! Aquell cap que tenia tan proper al seu havia concebut y portat á cap lo pensament d'un crím; aquellas mans creuhadas en son confessionari potser estavan encara brutas de sanch. Confós y esborronat lo pare Faber, no trobá paraulas y digué maquinalment:

—Confesseu, fill meu... La misericordia de Deu es inmensa.

—Donchs escolti tota la historia, digué l'home ab accent de greu dolor. Soch paleta y fa més de vint anys que vaig venir á París ab un company d'infantesa. Plegats havíam anat á agafar nius pel camp y aprés á llegir á estudi. Eram germans. Ell se deya Felip... jo'm dich Jaume. Era guapo y ben plantat y jo sempre he sigut denarit y estraflat. No hi havia millor travallador que ell, mentres que jo soch molt poca cosa. A més lo meu amich era bo y valent anant sempre ab lo cor á la má. Jo estava orgullós de ser amich seu, d'anar á passeig ab ell, y fins aguantava que 'm pegués y 'm tractés de bestia. En una paraula, l'estimava perque l'admirava. Una vegada ¡quins recorts! nos van llogar als dos per travallar á la mateixa obra, pero á la tarda 'm va deixar sol las tres cuartas parts del temps; havia anat á divertirse en companyía

d'altres amichs. Aixó era molt natural á la seva edat. Li agradavan las diversions, era lliure, no tenia cap obligació... en tant que jo... jo no podía ferho; necessitava travallar molt, perque tenia á la mare malalta al meu poble y en aquell temps li enviaava 'ls meus estalvis. A la casa hont jo vivia, una pobre dona hi tenia una parada de fruya. Aquella dona s'encarregava de fer lo menjar pera 'ls paletes. En Felip no hi menjava: trobava 'l menjar molt ordinari. Pero la fruytera era una viuda molt desgraciada que 'm servia ab amabilitat, y després... s' ha de dir tot... jo m' havia enamorat de la seva filla. Pobre Catarina! Vull que ho sàpiga tot, senyor capellá. Vaig passar tres anys sens atrevirme á declarar la meva afició á la noya; ja li he dit que no soch més que un operari mitjà y ab lo que guanyava tot just m' arribava per viure y enviar alguna cosa á la meva mare. No podía pensar en casarme. Passat aquest temps, la meva pobre mare se 'n aná al cel; jo vaig quedar més descansat y vaig poder estalviar algun diners. Quan me va semblar que 'n tenia prou pera comprar alguns mobles, vaig parlar de las mevas intencions, á la Catarina. De moment no digué sí ni no. Prou me constava que no se m' havia de tirar als brassos, perque jo no era gayre seductor. A pesar d'aixó, la Catarina consultá ab la seva mare que 'm tenia per un travallador arreglat y per un bon home, y convinguarem en lo casament. Que ditzós vaig ser durant algunes setmanas! Jo comprenia clarament que la Catarina no havia fet més que acceptarme, encara que no sentia gran afecte per mi; pero com tenia bon cor jo confiava ferme estimar molt ab lo temps. No cal dir que tot lo que 'm passava ho esplicava á n'en Felip, á qui veia cada dia en la obra, y quan la Catarina sigué la meva promesa vaig volgwer que la conegüés. Potser haurá endevinat tot lo demés, senyor capellá. En Felip era guapo, molt alegre, amable, tot lo que jo no era y, sens ell proposarsho, ignoscentament, va enamorar á la Catarina, la qual desde que va coneixer la passió que sentia, m' ho va declarar tot. No 'm podía esperar altra cosa de son cor franch y honrat! May podré olvidar lo moment de la declaració. Era 'l dia que la Catarina feya anys, y per celebrar la festa jo havia comprat una creuheta d' or que havia guardat en un estoig ple de cotó. Eram sols darrera de la botiga y m' acabava de posar la sopa... me vaig treure de la butxaca

la capseta, la vaig obrir y li vaig ensenyar la joya. Ella's posá á plorar.

—Perdónim, Jaume, me va dir, y guardi aqueix regalo pera la que s' hagi de casar ab vosté... Jo no puchi ser la seva dona, perque n' estimo un altre... Estimo á n' en Felip.

* * *

No puch negar que aquesta revelació de la Catarina 'm deixá molt apesarat; pero ¿qué havía de fer estimant com los estimava als dos? Lo que vaig creure que havía de fer la seva felicitat: casarlos; y com en Felip no tenia diners, li vaig deixar los que jo tenia guardats pera que comprés los mobles.

Se casaren y tot va anar molt be durant algún temps; tinqueren un fill del que vaig ser padrí, posantli per nom Camilo en memoria de la meva mare. Pero desde llavors en Felip comensá á anar per mal camí; m' havía enganyat en lo concepte que d' ell tenia. Aquell home no era bo pera 'l matrimoni; li agradavan massa las diversions. Vosté viu en un barri pobre, senyor capellá, y deu coneixer de sobras la historia del obrer que devalla de mica en mica pel camí de la gandulería y'l vici, que frequenta diariament tabernas y burdells, que may cobra la setmanada sencera y que no entra á casa seva, sempre miserable, més que pera escandalitzar y pegar á la seva dona.

Donchs be; en menos de dos anys arribá á ser en Felip un d' aqueixos desgraciats. De primer vaig procurar que tornés al bon camí, y alguns cops, avergonyintse de la seva conducta, prometía esmenarse; pero aquesta situació no durá gayre, perque las mevas advertencias acabaren per aburrirlo y quan anava á casa seva y veia ab tristesa la habitació desembrassada de mobles, perque tots havían anat á parar á la Caixa de Pietat, y 'm fixava en la pobre Catarina flaca y malaltissa per la pena, en Felip s' enfadava. En certa ocasió tingué l' atreviment de fer insinuacions ofensivas pera la seva dona, que era honrada á no poder més, recordantme que jo n' havía estat enamorat y acusantme de que encara n' estava y d' inconveniencias é infamias que no puchi repetir. Aquell dia

se 'n va anar de poch que no 'ns barallessim. Vaig fer lo que devia, renunciant á veure á la Catarina y al meu fillol; y en quant á en Felip no 'l vaig tornar á veure més que per casuallitat, quan havíam de travallar en la mateixa obra.

Pero, com vosté compendrá, mon afecte per la Catarina y en Camilo era tant gran que no 'ls vaig desamparar del tot. Lo dissapte al vespre, quan en Felip se 'n anava ab los companys á gastar la setmanada en beguda, jo rondava pel barri, trobava al noy, lo feya parlar, y si descubría que á casa seva hí havia molta escassedat, no 'l deixava marxar ab las mans buydas. Crech que 'l miserable Felip s' havia enterat de que jo socorría á la seva familia, y 'm deixava fer perque ho trobava molt acceptable... Per últim, pera abreviar, perque tot aixó es molt trist... han passat los anys; en Felip cada dia més dominat pel vici; mes la Catarina, á la que he ajudat tant com he pogut, ha educat al seu fill, que es ara un galán minyó de vint anys, bo y animós com la seva mare. No es obrer, no; s'ha instruït, ha aprés de dibuixar en las escolas de nit, y ara guanya un bon sou á casa d'un mestre d'obras. D'aquesta manera, encara que l' interior estigui sempre trist per la presencia del borratxo, las coses van millor, perque en Camilo es molt bo pera la seva mare, y desde fa un ó dos anys, quan trobo á la Catarina—la pobre ha perdut molt!—anant de brasset ab lo seu fill que va vestit com un senyor, sento que 'l cor se m' alegra.

Pero ahir á la tarda quan sortia de menjar vaig trobar á en Camilo, al que vaig saludar perque no es orgullós y no s'avergonyeix de la meva brusa bruta de cals y vaig notar que estava de molt mal humor.

—Qué 't passa? Esplicamho.

—Que m' han sortejat, me respongué, y he tret lo número 10, lo qual vol dir que aniré á las colonias á ser víctima de las febres ab los soldats de marina. Y essent aixís estaré cinch anys fora, durant los quals no sé lo que será de la mare, sola, sense recursos, ab lo meu pare que beu ara més que may y li dona més mal tracte. Ella 's morirà, padrí. Los pobres semblém deixats de la mà de Deu.

Vaig passar una mala nit. Fássissen càrrec, senyor capellá: vint anys d' angunias d' aquesta pobre dona destruïts en un minut per un cop de mala sort, perque un minyó ha ficat

la mà en una bossa y ha tret un mal número. Per aixó aquest matí 'm sentia aclaparat com un vell que passa una nit en vetlla y me n' he anat á la casa que estém construhint al carrer d' Aragó. Per més que un se trobi molt apesarat, s' ha de travallar, no es cert? He pujat fins á las bastidas,—puig ja hem aixecat fins al quart pis—y m' he disposat per comensar á travallar, quan de sopte he sentit que 'm tocavan á la espal·la: era en Felip. Ara no travalla més que per capritxo y havia vingut á guanyar un jornal pera tenir per beure. Com que l'amo ha de pagar una penyora si no acaba la obra en lo plasso fixat, admet á cualsevol que li demana feyna.

* * *

Feya molt temps què no havia vist á en Felip, y m' ha costat conéixer. Recremat y gastat per l' ayguardent, ab la barba sal-y-pebre y las mans tremolosas, no es més que un vell, una ruïna.

—Es á dir que'l noy ha tret mal número?—li he preguntat.

—Y qué?—m' ha respost ab veu aspre y dirigintme una mirada terrible.—També 'm vols marejar com la Catarina y en Camilo? Lo noy anirá á servir á la pátria com los demés. Ja sé lo que perjudica á la meva dona y al meu fill. Si jo hagués mort, ell no hauría de marxar. Pero ¡pitjor per ells! encara soch viu y fort, y en Camilo no es fill de viuda.—

Fill de viuda! .. Ah, senyor capellá! Per qué va pronunciar tal paraula aquell desgraciat? Me vingué un mal pensament y no me l' he pogut treure del cap en tot lo matí mentres he estat travallant al costat d' aquell infelís. Me preocupava tot lo que anava á sofrir la pobre Catarina quan no tingüés al seu fill pera alimentarla y protegir-la, y quan quedés sola ab aquell miserable borratxo, complertament embrutit, de modals salvatges, capás de tot. Tocaren las onze y tots los companys baixaren per anar á esmorzar. En Felip y jo 'ns havíam quedat los últims; pero al agafarse á la escala pera baixar me dirigí una mirada burleta y 'm digué ab veu d' ayguardent:

—Ho veus? Encara soch fort. En Camilo no pot tenir esperansa de ser fill de viuda aviat.—

Llavors he sentit al cap com un cop de sanch y de coratje. He agafat ab las dues mans las cordas de la escala, de la que en Felip s' havia apoderat ab desespero cridant: ¡Socorro! y ab un petit estors la he desembrassada del pes.

En Felip quedá mort al caure; han cregut que era un accident; pero ara en Camilo es fill de viuda y no haurá de marxar...

Aixó es lo que he fet, senyor capellá, y aixó es lo que tenía necessitat de dir á vosté y á Deu. Estich penedit del meu crim y demano perdó. Pero aixó no 'm privará de veure á la Catarina ab son vestit de dol plena de felicitat, apoyada en lo bras del seu fill, y jo seria capás de no sentir lo meu delicte. Pera evitarme aquesta satisfacció emigraré, marxaré á Amèrica. En quant á la penitencia... Tingui: aquesta es la creuheta d' or que la Catarina no volgué admetre quan me confessá que estava enamorada d' en Felip. La guardava com un recort dels únichs días felissons que he tingut durant la meva vida. Accéptila, vénguila y destini 'l seu import als pobres.

S' aixecá en Jaume absolt pel pare Faber? Lo cert es que 'l vell capellá no ha venut la creuheta d' or. Després d' haver tirat son valor aproximat á la caixeta de las ànimases de la iglesia, penjá la joya com una presentalla en l' altar de la capella de la Mare de Deu, hont va molt sovint á pregar pel pobre paleta.

FRANCISCO COPPÉE.

CANTARS VALENCIANS

Tú me desdenyes, nineta,
y tots preguntantse van
cóm de boca tan xiqueta
pot eixir un *no* tan gran.

De ser com la neu m' acusa
la que diu que tota es foch:
¡foch, que la neu no té fusa,
vétjen si cremará poch!

Tú plores, flor de la terra,
perque jo me 'n vaig soldat...
té por que 'm maten en guerra
la que en pau m' ha assassinat!

Les coses més poderoses
que en lo mon pot trobar hu,
son tres y les tres son roses:
lo sol, la onsa d' or y tú.

Dubtes sobre tú vullch tindre,
per més que 'm vullgues de veres;
que 'l mal es prou pera vindre
no més perque no l' esperes.

Me dius que no vols volerme,
perque falla fins l' amor:
si tot en lo mon té terme,
ja acabará eixa gelor.

Roja estás com la rosella;
com les fruytes, tendra y forta;
com los verts, bledana y bella...
si qu' eres filla del horta.

Tot se hu endú l' aigua á orsa
y tot ho pot, vida meua;
pero quant ella té forsa,
es quant es llágrima teua.

Polques, ahulla y pinteta,
y al coll brodat mocador;
no 'ls deixes, llauradoreta,
que 't vestí Nostre Senyor.

Hui 'ls pares, demá la esposa,
l' altre un fill... ¡Cóm ha de ser!
Aixina, de rosa en rosa,
va despullantse el roser.

No tinch por perque es malalta,
tinch por perque es bona y bella,
y si allá un angel fa falta,
ja m' he quedat jo sens' ella.

Si que feu molt Sant Antoni
y mereix el nom de sant:
¡cóm tentaría el dimoni,
si ella es dona y tenta tant!

En altre temps ja estaría
este carrer ple de creus,
perque en ell, y á trayduriá,
han mort á molts els ulls seus.

Bo está el mon, bo, no te queixes,
 que si anara tot al fí,
 tú, reina, que un rey mereixes,
 no seríes pera mí.

Quan veus moltes xiques junes,
 com quan mires un roser,
 «de estos roses, te preguntas,
 ¿qué vindrá 'l dimoni á fer?»

Nos planta el pare, y nos cuya
 la mare, y se fem puntals:
 la muller du la florida
 y els fills fan les arreals.

Si la merla es cosa lleja,
 perque menja cor picat,
 ¡ay de la que 'l saforeja
 y se 'l deixa destrosat!

Quan veig la lloca ajupida
 y la ovelleta arrepares
 que als anyells defensa ardida,
 m' enrecorede de ma mare.

Dius que á volerme no goses
 per por al morir de amor:
 y 'l fret desfulla les roses
 lo mateix que la calor.

Quan millor remes, t' afones,
 que mort y vida fan junt,
 y cuan manco te 'n adones,
 ja tens la açotá damunt.

L. CEBRIAN MEZQUITÀ

RECORDS

Quan la guerra encen las iras
sacrificant lo jovent
qu' es l' esperansa d' un poble,
lo travall y lo progrés:
penso... ¿qué farán las mares
sense consol y sens' ells?...

Quan uracanát fort bufa
lo torp, qu' arrenca d' arrel
arbres que son milenaris,
casals que's moren de vells:
penso... ab los pobres marinos
dins lo trangul del mal temps.

Quan delma lo mon la pesta,
de llevant fins á ponent,
aclarint l' humana rassa
ab sa dalla tant crudel:
penso ab los nins sense pares,
sense pares, ni parents.

Quan la neu cobreix la terra
y l' ayre glassa l' alé,
llavors, penso en tantas cosas,
penso en los pobres vellets,
que pelegrinan la vida
sense roba, foch ni res.

•
Llavors, gran reconeixensa
sento, alsant los ulls al cel,
y de totas mas pobresas
ne dono gracias á Deu.

EMILI PASCUAL

LA CIGONYA CAPTIVA

A la vora del pou que hi ha á l' eixida
una cigonya 's ten sobre una cama.
Prou voldría volar sobre las onas!
Mes ay! está aixelada!

D' aburriment y d' anyoransa 's migra.
D' estar sobre una pota aviat se cansa
y 's posa sobre l' altra; però inútil.
Qué fer? Torná á mudarla.

Baixa 'l cap. L' horitzó prou miraría,
però quatre parets ara la tancan.
No hi val l' esfors pera poderhi veure
á travers la muralla!

Però pot mirá al cel. Altras cigonyas
veu volar totes juntas á llur pátria
sense aturarse may. Hi ha no més qu' ella
enrera abandonada!

Espera que las alas li rebrotin.
 Y 'l creixe de las plomas com li tarda
 pera volar cap á una terra lliure
 y en sos estanys banyarse!

Ve la tardor. Ni una cigonya queda
 en los nostres sorrals. Sols, endolada,
 una 'n resta en lo clos plorant captiva,
 consumintse debadas.

Las garsas deixan lo bassal... y fugen.
 Peró ja no las veu. Mes sent com passan
 per sobre del seu cap, las sent com volan,
 y com van allunyantse.

Algún cop ha provat d' una embranzida
 sortirse d' aquell clos que la té esclava.
 Per qué no? Si á lo menos no li haguessin
 tallat tan curt las alas!

Pobre foll! Pobre auzell! Ah! No confidis
 en la creixensa de tas plomas blancas,
 porque la gent dolenta tornaría,
 á tallarte las alas!

Del poeta magiar ARANY JANÓS.

